

Теория и практика управления

УДК 338.23

ГЕОГОСПОДАРСЬКА СТРАТЕГІЯ АНТИДЕПРЕСИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Бутук О. І.

У статті обґрунтовується теза про природню геоекономічну необхідність реінтеграції України у північноєвразійський простір заради не тільки успішного виходу з сучасної кризи, але й швидкої переорієнтації на інноваційно-інвестиційний шлях розвитку. Автор намагається довести, що для Митного союзу Північної Євразії, до якого має приєднатися Україна, потрібно встановити «кліматичні» тарифи на імпорт і ввести валютні обмеження щодо руху капіталу.

Ключові слова: криза, антидепресивне регулювання, геогосподарська стратегія, північноєвразійська реінтеграція, митний союз, валютні обмеження щодо руху капіталу.

У переважній більшості журнальних статей дослідження антидепресивних заходів концентруються, по-перше, на характеристиці різноманітних криз [1-3], по-друге, на досвіді різних країн щодо подолання сучасної рецесії за рахунок політики «дешевих» грошей та стимулювального фіскального курсу [4-9], по-третє, на надмірному поширенні спекулятивних похідних інструментів фондового ринку, що породили фінансові «бульбашки», крах яких викликав масову некредитоспроможність [10], по-четверте, на наслідках депресії для страхових компаній [11], а, по-п'яте, на з'ясуванні загальнотеоретичних засад антикризового менеджменту [12]. Проте, у цих публікаціях містяться лише окремі положення, котрі стосуються кризової ситуації в Україні та шляхів виходу з неї.

У цьому контексті ми врешті-решт зобов'язані у першу чергу остаточно зрозуміти, що нинішня світова рецесія зовсім не однаково торкнулася різних груп держав: Захід продемонстрував свою слабкість на тлі господарських успіхів Сходу і Півдня; більш того, так званий «золотий мільярд» економічно програв конкурентну боротьбу в умовах глобалізації Китаю, Індії, Малазії, В'єтнаму, Кореї, Бразилії та іншим країнам, де не корумпована, патріотична і освічена еліта зуміла поєднати їхні конкурентні переваги (насамперед - дешеву робочу силу, працелюбство і дисциплінованість людей) з гнучким макроекономічним курсом, що призвів до припливу величезних прямих інвестицій, котрі зумовили стрімку індустріалізацію на ґрунті новітніх технологій. Це означає, що у глобальній економіці відбувся «тектонічний ссув» не на користь Заходу.

Втім, саме євроінтеграційні догми-ілюзії тотального і безмежного лібералізму заважають Україні знайти своє продуктивне місце у сучасному світі. Якщо Україна геогосподарськи не переорієнтується на рішучу і дієву північноєвразійську інтеграцію, то, за нашим переконанням, навіть правильно обрані кейнсіанські методи антикризового регулювання не зможуть забезпечити їй швидке та комплексне подолання депресії, не говорячи вже про інноваційно-інвестиційний розвиток.

Мета даної статті полягає у спробі довести невідкладну об'єктивну геоекономічну необхідність реінтеграції України у пострадянський, точніше говорячи, північноєвразійський господарський простір саме задля того, щоб (за рахунок багатючих ресурсів і відносно досяжних для неї ринків збуту останнього) не тільки подолати сучасну кризу, але й нарешті вийти з двадцятирічного періоду суспільно-господарської деградації, десоціалізації, деіндустріалізації, депопуляції та духовного і матеріального зубожіння. Однак, оскільки ніщо не дається безкоштовно, остільки задачами цієї публікації (в рамках означеної мети) виступає обґрунтування низки природних передумов ефективного функціонування майбутнього північноєвразійського економічного союзу, передусім: встановлення так званих «кліматичних» тарифів на імпорт та введення валютних обмежень щодо руху капіталу.

З географічної точки зору, добре відомо, що Україна займає південно-західну частину Північної Євразії. Остання є найхолоднішим і найменш заселеним регіоном Землі, якщо не враховувати Антарктиду і високі гірські масиви (в аспекті низьких температур), великі пустелі та екваторіальні ліси

(у плані щільності населення). Щодо Канади та Аляски, то вони мають (порівняно з Північною Євразією) м'якший клімат стосовно тих їхніх теренів, де проживає переважна частина людей і де розміщені основні виробничі потужності. Цей безперечний факт має певні об'єктивні геогосподарські наслідки, ігнорування котрих неприпустиме, хоча характерне для наших ліберальних прозахідних реформаторів.

Навіть в Україні опалювальний сезон продовжується пізніше, в той час як у Західній Європі (котра, так би мовити, «опалюється» Гольфстрімом) він значно коротший чи зовсім відсутній (у її південній частині). В економічному сенсі це накладає на вітчизняних виробників будь-якої продукції додаткові паливно-енергетичні витрати, що (за існуючих і постійно зростаючих цін на енергоносії) суттєво підвищує собівартість, тобто відповідно знижує норму прибутку (рентабельність) порівняно з конкурентами з інших (більш сприятливих територій планети) за наявності однакових цін реалізації їхніх товарів.

Звідси природно випливає, по-перше, економічна неприпустимість вільної торгівлі (фрітредерства) у відносинах українських виробників з тими їхніми конкурентами, фірми котрих розташовані за межами Північної Євразії, а, по-друге, господарська доцільність фрітредерства у стосунках українських підприємств з їхніми економічними суперниками з Білорусі, Казахстану і Росії, де клімат відносно холодніший, а питомі паливно-енергетичні витрати більші, ніж в Україні, що об'єктивно дає їй відповідні конкурентні переваги, за інших рівних умов. Нажаль, прозахідна еліта України усі пострадянські роки фактично діяла проти інтересів українського виробництва, вперто намагаючись, з одного боку, найповніше лібералізувати економічні відносини, передусім, з так званим «золотим мільярдом», а, з іншого – створити якомога непроходиміші бар'єри у стосунках з рештою північноєвразійських країн. Заради справедливості, слід відзначити, що так само поводитися й еліти решти пострадянських держав, за винятком Білорусі часів президента О.Г. Лукашенка, завдяки мудрості та гнучкості політики котрого вдалося зберегти обробний сектор господарства цієї республіки.

Взаємна втрата цими країнами ринків збуту одна одної та можливостей безперешкодно користуватися сумісною ресурсною базою зумовила найвагоміший чинник виробничої деградації кожної з них. Особливо сильно постраждала від цього саме Україна з її енергозалежністю (щодо нафти і газу), тісними північноєвразійськими коопераційними зв'язками обробних галузей та величезним потенціалом збуту аграрної продукції на пострадянському ринку.

З огляду на це дуже дивно, що українська еліта, у тому числі підприємницька, по-перше, і досі безнадійно мріє про економічно безперспективну євроінтеграцію, яка є оманливою ілюзією (особливо, на тлі тяжкої кризи якраз західної економіки), а, по-друге, вперто протидіє вступу України в Митний союз Білорусі, Казахстану і Росії, котрі з 2012 р. планують створити вже єдиний господарський простір з вільним рухом товарів, капіталів і робочої сили. До речі, якщо українській владі вдасться скласти договори з ЄС про вільну торгівлю чи про асоційоване членство (в якості попередніх кроків до трагікомічної фантазії входження в ЄС), то: з одного боку, вони виявляться нерівноправними для України приблизно у тій ж мірі, як брутально одностороннім опинився так званий «безвізовий режим» (коли західноєвропейці з 2005 р. їздять до нас без віз при тому, що (Мабуть, другосортні?) українці оформлюють і оплачують візи в омріяну Європу); а, з іншого боку, ці можливі угоди нанесуть реальний та дуже відчутний удар по економічним відносинам з країнами північноєвразійського Митного союзу, бо останні будуть змушені протидіяти реекспорту через терени України продукції з ЄС (котра в межах, наприклад, договору про вільну торгівлю зможе безперешкодно постачатися на її митну територію), тобто безсумнівно обмежать доступ усіх товарних потоків з України на свій спільний ринок.

Таким чином, якщо Україна не хоче залишатися тим пострадянським сировинним придатком, яким вона була і є вже двадцять років, а, навпаки, справді вважає потрібним стати на інноваційно-інвестиційний шлях розвитку, котрий дає їй реальну перспективу знайти гідне геоекономічне місце у жорсткому світовому господарстві, тоді вона має нарешті відмовитися від згубних ілюзій ліберального прозахідного курсу і рішуче розвернутися до північноєвразійської реінтеграції. Тільки у Митному союзі Північної Євразії економіка України буде конкурентоспроможною. Проте, задля цього

треба піти на низку обмежень лібералізму у рамках даного Митного союзу.

По-перше, природно необхідним для підтримки конкурентоспроможності північноєвразійських виробників є встановлення додаткового митного тарифу на імпорт на терени Митного союзу, - тарифу, який би відображав ті надмірні паливно-енергетичні витрати (у порівнянні з витратами фірм в інших зонах Землі), котрі об'єктивно обумовлені холодним кліматом нашого регіону. Такі «кліматичні» тарифи призведуть до підвищення цін на імпорту продукцію, що зробить її ввезення менш загрозливим для вітчизняних підприємств, а, відповідно, підсилять конкурентоспроможність останніх і дозволять зберегти робочі місця, отримати доходи та податки з них.

Правда, національні споживачи будуть незадоволені митним зростанням цін. Але, як відомо, щоб споживати, потрібно мати доходи, а, значить, щось виробляти. Незадоволеними будуть, зрозуміло, також конкуренти північноєвразійських виробників, зокрема, ті, які входять у Світову організацію торгівлі (СОТ). Однак, СОТ не може змінити північноєвразійський клімат; а тому не має обґрунтованих аргументів проти «кліматичних» тарифів в рамках Митного союзу країн Північної Євразії.

По-друге, щоб припинити вплив вітчизняних ресурсів з північноєвразійського простору, - вплив, котрий у величезних масштабах продовжується усі пострадянські роки, - треба (поряд з «кліматичними» тарифами на імпорт) ввести валютні обмеження на рух капіталу. Ці обмеження діяли навіть у розвинених державах до запровадження глобалізації; а коли їх там зняли капітал почав втікати з них у ті країни, де більша норма прибутку (особливо, в Китай, Індію, Малазію, В'єтнам, Бразилію), оскільки у останніх питомі витрати є нижчими, насамперед, за рахунок значно дешевших трудових ресурсів.

Валютні обмеження щодо руху капіталу (на відміну від обмежень стосовно поточних операцій) не тільки будуть стримувати вплив ресурсів з Північної Євразії, не тільки зменшать валютні спекуляції, але й зможуть сприяти зниженню ставок відсотка, котрі у нас в 2-3 рази більші, ніж на Заході та в Китаї. Це матиме суттєве значення для активізації вітчизняного інвестиційного процесу, бо добре відомо, що обсяги та інтенсивність останнього передусім детермінується перевищенням середньої норми прибутку над середньою ставкою відсотка. Слабкість умов капіталовкладень на північноєвразійському просторі пояснюється у першу чергу якраз тим, що тут усі пострадянські роки ставка відсотка була вищою за норму прибутку.

До речі, Захід, де норма прибутку відносно нижча порівняно з Китаєм та іншими країнами Сходу і Півдня (які демонструють навіть в умовах сучасної кризи пришвидчені темпи індустріального розвитку), мабуть, теж буде рано чи пізно змушений ввести валютні обмеження на рух капіталу, тобто піти на згортання глобалізації заради недопущення подальшого відтоку своїх фінансових ресурсів у нові індустріальні країни, - відтоку, котрий зумовлює повільні та кволі темпи виходу «золотого мільярда» з лещат сучасної депресії, не зважаючи на величезні розміри грошових вливань у межах політики «дешевих» грошей і стимулюючого фіскального курсу, що вже спричинили безпрецедентне зростання бюджетних дефіцитів і державних боргів. Втім, західна еліта поки що не розпочала наступу на засади глобалізації, хоча вже посилює протекціонізм, тобто поступово застосовує певні заходи, які фактично протидіють вільній торгівлі (особливо, під прапором антидемпінгових розслідувань).

Західна фінансова олігархія у більшій мірі зараз вдається до стратегії «керованого хаосу», сподіваючись завдяки воєнно-політичному втручання у внутрішні справи окремих держав (під приводом захисту громадянських прав і свобод) стримати економічні успіхи нових індустріальних країн. Проте, стратегія «керованого хаосу» теж потребує багато грошей; а репродукція реального грошового потоку на Заході стає все менш достатньою у силу повільного виходу з рецесії.

ВИСНОВКИ

З огляду на викладене вище, можна стверджувати, що Україна матиме найширший потенціал не тільки подолання сучасної кризи, але й дієвого переходу на інноваційно-інвестиційний шлях свого розвитку, лише за умови приєднання до північноєвразійського процесу реінтеграції у рамках Митного союзу. Причому, ефективне функціонування останнього передбачає:

1) встановлення «кліматичних» тарифів на імпорту на митну територію цього союзу для природного захисту північноєвразійських виробників, котрі несуть додаткові паливно-енергетичні витрати, оскільки діють в умовах найхолоднішої зони Землі;

2) введення валютних обмежень стосовно руху капіталу, що буде протидіяти його відтоку, зменшить валютні спекуляції та сприятиме зниженню ставки відсотка до рівня, який не опиниться вищим за норму прибутку, стимулюючи цим вітчизняні інвестиції.

Зрозуміло, що у межах даної статті вдалося лише окреслити основні геогосподарські антидепресивні переваги вступу України у реальний процес північноєвразійської реінтеграції. Якщо він розпочнеться, тоді треба буде вирішувати низку конкретних проблем спільного освоєння сумісного ринку і багатючих ресурсів Північної Євразії, у чому можливе і навіть вірогідне виникнення певних суперечностей між учасниками Митного союзу. Проте, побоюватися цього не треба, як і встановлення «кліматичних» тарифів разом з введенням валютних обмежень стосовно руху капіталу, бо вони принесуть Україні значно більше конкурентних переваг, ніж деяких втрат самостійності, без котрих неможлива будь-яка реальна інтеграція. Ці та інші питання стануть предметом науково-практичних досліджень тоді, коли вони з'являться у ході здійснення північноєвразійського реінтеграційного процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Баторшина А.Ф., Цуприх А.М. Порівняльний аналіз фінансових криз / А.Ф. Баторшина, А.М. Цуприх // Інвестиції: практика та досвід. – 2010. - № 12. – С. 27-31.
2. Уманців Ю. Фінансово-економічна криза як новітній виклик конкурентній політиці / Ю.Уманців // Банківська справа. – 2011. - № 2. – С. 72-82.
3. Ядранська О.В. Теоретичні підходи до визначення криз як основної складової системи антикризового управління / О.В. Ядранська, Ю.В. Лисенко, І.В. Радамовська // Економіка і держава. – 2011. - № 2. – С. 84-87.
4. Ключко Л.А. Проблемні банки в Україні, їх рефінансування та рекапіталізація в сучасних умовах / Л.А. Ключко // Актуальні проблеми економіки. – 2011. - № 3. – С. 216-222.
5. Круги П.В. Антикризова політика національних держав: загальне і особливе / П.В. Круги // Економіка і держава. – 2009. - № 6. – С. 15-17.
6. Олешко А.А. Теоретичні аспекти антикризового регулювання національної економіки / А.А. Олешко // Економіка і держава. – 2009. - № 11. – С. 86-87.
7. Олешко А.А. Антикризові програми і плани національних господарств: особливості реалізації та перші результати / А.А. Олешко // Економіка і держава. – 2010. - № 1. – С. 23-27.
8. Римар О.Г. Фіскальна ефективність податкової системи в контексті антикризового регулювання / О.Г. Римар // Актуальні проблеми економіки. – 2011. - № 4. – С. 224-227.
9. Топій І.І. Механізм оцінювання рівня успішності антикризових дій / І.І. Топій // Економіка і держава. – 2011. - № 2. – С. 88-91.
10. Підвисоцький Я.В. Інноваційна складова сучасних міжнародних фінансових інструментів / Я.В. Підвисоцький // Актуальні проблеми економіки. – 2011. - № 4. – С. 32-38.
11. Онищенко Л.А. Недоліки державного управління ринком страхових послуг на прикладі фактів дефолту та банкрутства / Л.А. Онищенко // Економіка і держава. – 2011. - № 2. – С. 142-144.
12. Шпачук В.В. Теоретичні положення концепції антикризового управління / В.В. Шпачук // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. - № 1. – С. 75-77.